

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет**

ДОЛИНСЬКА ХРИСТИНА РОМАНІВНА

**УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА НАПРЯМИ
ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ
072 «Фінанси, банківська справа і страхування»
(галузь наук - Управління та адміністрування)**

**Автореферат на здобуття
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Івано-Франківськ – 2023

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника

Науковий керівник:

д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів Левандівський Омелян Тарасович

Рецензент:

д.е.н., проф, завідувач кафедри обліку і оподаткування Баланюк Іван Федорович

Захист відбудеться «21» грудня 2023 р.

Дипломну роботу надано до захисту «17» грудня 2023 р.

Завідувач кафедри

Омелян Левандівський

ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	6
1.1. Економічна сутність та необхідність управління пасивами комерційного банку.....	6
1.2. Місце депозитних зобов'язань в структурі пасивних операцій комерційних банків.	12
1.3. Організаційне та інформаційне забезпечення управління пасивами комерційного банку.....	18
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2	24
2.1. Загальна економічна характеристика банку АТ «Ідея Банк».	24
2.2. Аналіз основних результатів та показників діяльності банку.	27
2.3. Аналіз пасивів банківської установи АТ «Ідея Банк»	38
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3	47
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ АТ «ІДЕЯ БАНК».....	47
3.1.Рекомендації по вдосконаленню депозитної політики комерційного банку.....	47
3.2. Шляхи покращення ресурсної бази банку.	51
3.3. Стратегії управління структурою пасивів банку.	55
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
Додатки.....	69

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Операції, спрямовані на мобілізацію коштів від юридичних і фізичних осіб, вважаються пасивними діями для комерційного банку. Ці операції включають залучення коштів від клієнтів шляхом розміщення вкладів, отримання кредитів від інших банків і емісію власних цінних паперів. З іншого боку, активні операції полягають у вкладанні цих коштів у доходіві проекти та їх передачі іншим суб'єктам.

В умовах постійних змін у фінансовій сфері сьогодення, управління пасивами стає ключовою складовою ефективного функціонування комерційних банків. Динамічність ринкових умов, зростаюча конкуренція та швидкий темп технологічних змін ставлять перед банками низку викликів у формуванні стратегій управління їхніми пасивами.

Для комерційного банку його власний капітал служить тільки відправною точкою та складовою робочого оборотного капіталу. Проте, позичені кошти, які є наслідком пасивних операцій, формують основу його діяльності. У сучасних умовах позичкові кошти становлять близько 75% сукупного капіталу для багатьох банків. Це підкреслює важливість активної стратегії залучення і використання різноманітних форм і методів. Пасивні операції включають відкриття і обслуговування різних видів депозитів клієнтів, включаючи строкові та безстрокові.

В умовах зростаючої конкуренції та меншої прибутковості основних банківських продуктів, комерційним банкам доводиться стикатися з проблемою підвищення ефективності управління пасивами. Водночас, Національний банк України (НБУ) накладає більш жорсткі вимоги на формування систем управління ризиками ліквідності.

Багато видатних дослідників та вчених у галузі економіки, як вітчизняних, так і зарубіжних, присвятили свої наукові праці розробці теоретичних основ та методичних підходів до проблеми управління пасивами. Серед них варто відзначити Л.Г. Мельника, Р.І. Шіллера, В.М. Ковалю, О.В. Дзюблюка, Р.В. Михайлюка, В.П. Пантелеєва, С.П. Халяву, М.Д.

Герасимовича, Л.М. Єріс, О.В. Крухмаль, Ю.С. Масленченкова, Дж. Синку, Р. Рейлі та інших.

Незважаючи на об'єм і розмаїття наукових досліджень, присвячених цій темі, і на наявність великої кількості наукових праць про управління пасивами банків, неможливо стверджувати, що ця проблема вже остаточно вирішена. Особливо, питання управління пасивами банку залишається предметом активної дискусії й на даний момент.

Метою даної магістерської роботи є ретельне дослідження механізму управління пасивами у сфері діяльності комерційних банків, а також розробка конкретних напрямків для його подальшого удосконалення.

Щоб досягти цієї мети, було поставлено та вирішено ряд завдань, які будуть виконані у моїй роботі:

- розкрити економічну сутність та необхідність управління пасивами комерційного банку;
- визначити місце депозитних зобов'язань в структурі пасивних операцій комерційних банків;
- дослідити організаційне та інформаційне забезпечення управління пасивами;
- здійснити загальна економічну характеристику банку АТ «Ідея Банк»;
- провести аналіз основних результатів та показників діяльності банку;
- проаналізувати пасиви банківської установи АТ «Ідея Банк»;
- навести рекомендації по вдосконаленню депозитної політики комерційного банку;
- визначити шляхи покращення ресурсної бази банку;
- розглянути стратегії управління структурою пасивів банку.

Об'єктом дослідження є процес управління пасивами комерційного банку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні рекомендації щодо управління пасивами комерційного банку.

Теоретична та методична основа дослідження. При обґрунтуванні

теоретичних аспектів магістерської роботи використано різноманітні методи, такі як порівняння, аналіз та синтез, абстрагування, індукція та дедукція, формалізація, а також інші, які сприяють формуванню системного підходу. Отримані практичні результати базуються на методах економіко-статистичного аналізу та моделювання розвитку банку.

Інформаційну базу дослідження складають наукові монографії, статті вітчизняних та зарубіжних вчених, нормативно-правові акти України, статистичні дані, що стосуються теми магістерської роботи, а також інформація, отримана від банку, зокрема дані офіційної фінансової звітності АТ «Ідея Банк», матеріали з мережі Інтернет.

Наукова новизна дослідження полягає у вдосконаленні методичних підходів до управління пасивами банку, вдосконалення депозитної та процентної політики, стратегії управління структурою пасивів банку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх впровадження в діяльність банку, зокрема АТ «Ідея Банк», забезпечить підвищення ефективності управління пасивами.

Апробація результатів дослідження. Отримані основні висновки та їхнє практичне значення були представлені на «Звітній науковій конференції студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за 2023 рік».

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та 2 додатків. Загальний обсяг роботи 71 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У розділі 1 «Теоретичні-методологічні основи управління пасивами комерційного банку» авторкою було досліджена економічна сутність та необхідність управління пасивами комерційного банку. На основі опрацювання значної кількості наукових джерел було визначене місце депозитних зобов'язань в структурі пасивних операцій комерційних банків.

Також було розглянуте організаційне та інформаційне забезпечення управління пасивами комерційного банку.

У розділі 2 «Оцінка управління пасивами АТ «Ідея Банк» був проведений аналіз основних результатів та показників діяльності АТ «Ідея Банк», зокрема досліджено пасиви банку та джерельна база їхнього формування.

Визначено, що загалом за 2022 рік відбулося зменшення обсягу розміщення депозитів у порівнянні з 2020 роком на 6,16%. З проведених розрахунків можна визначити, що банк формує свої пасиви, переважно, завдяки депозитам фізичних осіб. У 2020 році їх частка в загальній сумі клієнтських коштів становила 80,11%, але протягом аналізованого періоду зменшилась на 2,63%, досягаючи у 2022 році рівня 77,48%. Частка інших складових була порівняно невеликою.

У розділі 3 «Шляхи удосконалення управління пасивами АТ «Ідея Банк» авторкою були наведені рекомендації по вдосконаленню депозитної політики комерційного банку. Визначені шляхи покращення ресурсної бази та запропоновано стратегії управління структурою пасивів банку.

ВИСНОВКИ

Дослідження питань управління пасивами комерційного банку в сучасних умовах розвитку банківської системи України дало змогу сформулювати окремі рекомендації і пропозиції:

1. Комерційні банки здійснюють створення власної ресурсної бази шляхом пасивних операцій, включаючи залучення коштів від вкладників та інших кредиторів. Ці пасивні операції є першочерговими та використовуються для залучення коштів, які подальше використовуються в інвестиційних операціях та утриманні ліквідності банку.

2. В практиці комерційних банків залучені кошти вважаються депозитними зобов'язаннями, які включають операції з залучення коштів на депозити (пасивні депозитні операції) та розміщення наявних коштів на депозити в інші кредитні установи (активні депозитні операції).

3. Фінансово-аналітичний відділ виконує ключову роль у пошуку, фіксації, обробці та аналізі інформації для створення звітів у контексті управління пасивами. Інформаційно-аналітична база банку, яка включає систематизовану інформацію, використовується для ухвалення раціональних управлінських рішень, забезпечуючи ефективне управління пасивами.

4. Ідея Банк працює на ринку України з 1989 року і представлений у всіх її областях. Єдиним акціонером банку є фінансова група Cetin Holding S.A., акції якої торгуються на Варшавській фондовій біржі. За період 2019-2021 років банк демонстрував зростання чистого прибутку, але у 2022 році виник чистий збиток внаслідок впливу військового конфлікту. Погіршення фінансових показників та зниження ділової активності у 2020 та 2022 роках викликані впливом COVID-19 та воєнного стану.

5. Структура чистих активів була нестабільною через зміни частки окремих активів, що свідчить про перерозподіл активів на користь інших категорій. Зменшення обсягу розміщення депозитів у 2022 році може бути пов'язане з негативним впливом воєнного стану на довіру клієнтів та

економічну активність.

6. Розмір власного капіталу зростав у 2020-2021 роках, але відзначився різким зменшенням у 2022 році, свідчачи про фінансові труднощі та можливу потребу в додатковій капіталізації. Збитковість капіталу у 2022 році вказує на серйозні фінансові труднощі та можливу нестабільність в банківському секторі.

7. Зниження обсягу розміщення депозитів у 2022 році може бути результатом негативного впливу воєнного стану на довіру клієнтів та економічну активність. У 2021 році відзначалася стабілізація економічної активності та збільшення коштів клієнтів, але в 2022 році відбулося їхнє суттєве зменшення через війну та міграцію. Ці фактори підкреслюють нестабільність фінансового становища банку, вплив зовнішніх та економічних факторів, а також потребу в управлінні ризиками та фінансового планування для забезпечення стійкості та ефективності його операцій.

8. Вдосконалення системи управління пасивами АТ «Ідея Банк» дало змогу визначити основні проблеми та запропоновані конкретні заходи для підвищення ефективності цього процесу.

9. Важливим елементом вдосконалення системи управління пасивами банку є диверсифікація продуктів, зокрема розширення депозитних продуктів, включаючи нові програми, що враховують різноманітні потреби та можливості клієнтів, спрямоване на збільшення бази вкладників та підвищення конкурентоспроможності банку.

10. Оперативна реакція на зміни на ринку та постійне вдосконалення депозитних стратегій для привертання нових вкладників, сприятиме утриманню конкурентного позиціонування.

11. Відзначено важливість проведення комплексного аналізу доходності, а також створення спеціального комітету для визначення стратегії ризику та політики управління власним капіталом, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та забезпечує ефективне управління портфелями активів і пасивів.

СПИСОК ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Бойко В.М., Волкова Н.І. Фінансова стійкість банку: оцінка, моделювання та прогнозування. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 9-10. С. 52-59.
2. Гладких Д. М. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання. *Бізнес-Інформ*. 2021. №5. С. 327–333.
3. Дребот Н.П., Галайко Н.Р., Галько О.Р. Актуальні проблеми планування банківської діяльності та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2021. №21.14. С. 191-199.
4. Крихівська Н., Данилюк-Черних І., Тришак Л., Орищин Т., Ромашко О. Оцінювання ефективності діяльності банківських установ за методикою PRREL. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6(41). С. 56–65.
5. Левандівський О.Т., Криховецька З.М., Мацьків В.В. Ринок цінних паперів у фінансовому забезпеченні грошово-кредитних відносин. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону* : науковий журнал. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. Вип. 18. Т. 2. С.184-193.
6. Мельничук Н. Ю., Ковальчук С. С. Депозитна діяльність банківських установ у контексті формування їхньої ресурсної бази. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 1. С. 163–167.
7. Халатур С.М., Грабчук О.М., Карамушка О.М., Бондар Т.О. Розвиток оподаткування фінансових результатів комерційних банків України. *Агросвіт*. 2023. №3.
8. Чернишова Л. І., Мунтян К. П. Управління розвитком депозитних ресурсів банку для зміцнення його кредитного потенціалу. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 12. С. 20–25.
9. Чкан А. С., Чкан І. О. Електронний банкінг для бізнесу і населення як запорука розвитку ринкової інфраструктури. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2020. № 4. С. 23-25
10. Швайко М. Л. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України. *Соціальна економіка*. 2022. Вип. 63. С. 145-155.